"धातकी धातुपुष्पी च ताम्रपुष्पी च कुञ्जरा।
सुभिक्षा बहुपुष्पी च वह्निज्वाला च सा स्मृता॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥)

सुभीरकः, पुं, पलाशवृक्षः। इति हारावली॥

सुभूः, त्रि, (शोभना भूरुत्पत्तिर्यस्य।) सुजन्मा। इति मुग्धबोधव्याकरणम्॥(शोभना भूर्भूमिः।) उत्कृष्टभूमौ, स्त्री। तत्सम्बन्धिनि, त्रि॥

सुभूतिकः, पुं, (सुष्ठु भूतिर्यत्र। कप्।) विल्ववृक्षः। इति राजनिर्घण्टः॥

सुभूमः, पुं, कार्त्तवीर्य्यः। स तु जिनानां अष्टमचक्रवर्त्ती। इति हेमचन्द्रः॥

सुभृशं, क्ली, (सुष्ठु भृशम्।) वाढ़म्। अतिशयम्। इति शब्दरत्नावली॥ (यथा, देवीभागवते। २। ६। २६।
"शप्स्यामि तं द्विजञ्चाद्य येन मन्त्रः समर्पितः।
त्वाञ्चापि सुभृशं कुन्ति! नो चेत् मां त्वं भजिष्यसि॥")
तद्वति, त्रि॥

सुभ्रुः } स्त्री, (सुष्ठु भ्रूर्यस्याः। वा ऊङ्।)
सुभ्रूः } नारी। इति जटाधरः॥ (शोभना भ्रूः। यथा, भागवते। ३। २३। ३२।
"सुभ्रुवा सुदता श्लक्ष्णस्निग्धापाङ्गेन चक्षुषा।
पद्मकोषस्पृधा नीलैरलकैश्च लसन्मुखम्॥")
सुन्दरभ्रुयुक्ते, त्रि॥ (यथा, भागवते। ४। ८। ४५।
"सुनसं सुभ्रुवं चारु कपोलं सुरसुन्दरम्॥")

सुमं, क्ली, (सुष्ठु मातीति। मा+कः।) पुष्पम्। इत्यमरटीकायां भरतः॥ (यथा, राजेन्द्रकर्णपूरे। ७४।
"किं हारैः किमु कङ्कणैः किमु सुमैः किं कर्णपूरैरलं
केयूरैर्मणिकुण्डलैरलमलं साड़म्बरैरम्बरैः।
पुंसामेकमखण्डनं पुनरिदं शम्भोर्मते मण्डनं
यन्निष्पीड़ितपार्व्वणेन्द्रशकलस्यन्दोपमाः सूक्तयः॥")

सुमः, पुं, (सुष्ठु माति सौन्दर्य्यमिति। मा+कः।) चन्द्रः। नभः। इति संक्षिप्तसारोणादिवृत्तिः॥

सुमङ्गला, स्त्री, (सुष्ठु मङ्गलं यस्याः।) वायसोली। इति रत्नमाला॥ माकड़हाता इति माकड़िया इति च भाषा॥ अर्हतां माता। इति हेमचन्द्रः॥ कामाख्यादेशीयनदीविशेषः। यथा, कालिकापुराणे ८१ अध्याये।
"नदी सुमङ्गला नाम हिमपर्व्वतनिर्गता।
पूर्व्वस्यां मणिकूटस्य सदा स्रवति शोभना॥
मणिकूटं समारुह्य यस्तां पश्यति वै नदीम्।
स गङ्गास्नानजं पुण्यमवाप्य त्रिदिवं व्रजेत्॥"
अतिशयक्षेमयुक्ते, त्रि॥

सुमतः, त्रि, सुन्दरज्ञानविषयः। सुशब्दपूर्व्वकमनधातोः क्तप्रत्ययेन निष्पन्नः॥

सुमतिः, पुं, (शोभना मतिर्यस्य।) वर्त्तमानकल्पीयार्हद्भेदः। भूतकल्पीयार्हद्भेदः। इति हेमचन्द्रः॥ सुन्दरमतियुक्ते, त्रि। (यथा, भागवते। १०। ६०। ३८।
"त्वं वै समस्तपुरुषार्थमयः फलात्मा
यद्वाञ्छया सुमतयो विसृजन्ति कृत्स्नम्।
तेषां विभो समुचितो भवतः समाजः
पुंसः स्त्रियाश्च रतयोः सुखदुःखिनोर्न॥"*॥
शोभना मतिः।) शोभनमतौ, स्त्री॥

सुमतिः, स्त्री, (शोभना मतिर्यस्याः।) विष्णुयशसः पत्नी। सा कल्किमाता। यथा,—
"सम्भले विष्णुयशसो गृहे प्रादुर्भवाम्यहम्।
सुमत्यां मातरि विभोः कन्यायां तन्निदेशतः।
चतुर्भिर्भ्रातृभिर्देव करिष्यामि कलिक्षयम्॥"
इति कल्किपुराणे २ अध्यायः॥
अपि च। तत्रैव।
"सुमत्यां विष्णुयशसा गर्भमाधत्त वैष्णवम्॥"
"सुमतिस्तं सुतं लब्ध्वा विष्णुं जिष्णुं जगत्पतिम्
पूर्णकामा विप्रमुख्यानाहूयादाद्गवां शतम्॥"

सुमदनः, पुं, (सुष्ठु मदयति कोकिलादीनिति। सु+मद+णिच्+ल्युः।) आम्रवृक्षः। इति राजनिर्घण्टः॥

सुमदात्मजा, स्त्री, (सुमदः आत्मज इव यस्याः। सुमदस्य आत्मजेव इति वा।) अप्सरसः। इति त्रिकाण्डशेषः॥

सुमधुरं, क्ली, (सुष्ठु मधुरम्।) अत्यर्थमधुरवाक्यम्। तत्पर्य्यायः। सान्त्वम् २। इति हेमचन्द्रः॥ अतिशयमधुररसयुक्ते, त्रि॥ (यथा, महाभारते। १३। ५४। १५।
"गीतध्वनिं सुमधुरं तथैवाध्यापनध्वनिम्।
हंसान् सुमधुरांश्चापि तत्र शुश्राव पार्थिवः॥")

सुमधुरः, पुं, (सुष्ठु सुधुरो रसो यत्र।) जीवशाकः। इति राजनिर्घण्टः॥

सुमनः, पुं, (सुष्ठु मन्यते इति। सु+मन+अच्।) गोधूमः। इत्यमरः। २। ९। १८॥ (अस्य पर्य्यायो यथा,—
"गोधूमः सुमनोऽपि स्यात्त्रिविधः स च कीर्त्तितः।
महागोधूम इत्याख्यः पश्चाद्देशात् समागतः॥
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥)
धुस्तूरः। इति शब्दमाला॥ मनोहरे, त्रि। इति शब्दरत्नावली॥

सुमनः, [स्] क्ली, (शोभनं मनो यस्मात्।) पुष्पम्। इत्यमरः॥ (यथा, भागवते। ४। १५। ७।
"प्रशंसन्ति स्म तं विप्रा गन्धर्व्वप्रवरा जगुः।
सुमुचुः सुमनोधाराः सिद्धा नृत्यन्ति स्वःस्त्रियः॥")
उत्तममनश्च। शोभनमनोयुक्ते, त्रि॥ (यथा, महाभारते। १। ४९। १०।
"ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्चैव स्वकर्म्मसु।
स्थिताः सुमनसो राजंस्तेन राज्ञा स्वधिष्ठिताः॥")

सुमनःपत्रिका, स्त्री, (सुमनसो जात्याः पत्रिका।) जातीपत्रिका। इति राजनिर्घण्टः॥

सुमनःफलं, क्ली, (सुमनसो जात्याः फलम्।) जातीफलम्। इति राजनिर्घण्टः॥

सुमनःफलः, पुं, (सुष्ठु मनो यस्मात् तादृशं फलं यस्य।) कपित्थवृक्षः। इति शब्दचन्द्रिका॥

सुमनसः, स्त्री, भूम्नि, पुष्पम्। इत्यमरः। २। ४। १७॥ सुप्रीतं मन आभिरिति सुमनसः नित्यबहुवचनान्तत्वात् बहुवचननिर्देशः। भूम्नि स्त्रियः सुमनसः। इति रत्नकोषः॥ बहवश्च समासिकता अप् सुमनसोऽप्सरस इति भूम्नि वामनोऽपि। भूम्नि भूरिप्रयोगः। एकत्वञ्च दृश्यते। सुमनाः पुष्पमालत्योः स्त्रियां ना धीरदेवयोरिति मेदिनी। वेश्या श्मशानसुमना इव वर्ज्जनीया इति शूद्रकप्रयोगश्च। सुमनसः क्लीवत्वमपि पुष्पं सुमनः कुसुममिति नाममालादिदर्शनात्। अप्रत्याख्येये दधिसुमनसीति क्लीवत्वं छान्दसमित्येके। इति भरतः॥ (यथा, महाभारते। १३। ९८। २०—२२।
"मनो ह्लादयते यस्मात् श्रियञ्चापि ददाति च।
तस्मात् समनसः प्रोक्ता नरैः सुकृतकर्म्मभिः॥
देवताभ्यः सुमनसो यो ददाति नरः शुचिः।
तस्य तुष्यन्ति वै देवास्तुष्टाः पुष्टिं ददत्यपि॥
यं यमुद्दिश्य दीयेरन् देवं सुमनसः प्रभो।
मङ्गलार्थं स तेनास्य प्रीतो भवति दैत्यप॥")

सुमना, स्त्री, जातीपुष्पवृक्षः। इति शब्दरत्नावली॥ (यथा, भरतधृतसुश्रुतः।
"सुमनायाश्च पत्राणि पटोलारिष्टयोस्तथा॥")

सुमनाः, [स्] पुं, (शोभनं मनो यस्य।) देवता। इत्यमरः। १। १। ७॥ सुष्ठु मन्यते सुमनाअस्। शोभनं मनोऽस्य इति वा। इति भरतः॥ पण्डितः। इति मेदिनी॥ पूतिकरञ्जः। इति शब्दमाला॥ निम्बः। महाकरञ्जः। गोधूमः। इति राजनिर्घण्टः॥(शोभनचित्ते, त्रि। यथा, महाभारते। ३। २६। २१।
"ततस्ते ब्राह्मणाः सर्व्वे वकं दाल्भ्यमपूजयन्॥
युधिष्ठिरे स्तूयमाने भूयः सुमनसोऽभवन्॥")

सुमनाः, [स्] स्त्री, (सुष्ठु मनो यस्याः।) पुष्पम्। मालती। इति मेदिनी॥ जाती। शतपत्री। इति राजनिर्घण्टः॥ "सुष्ठु मन्यते जनैर्मनोज्ञत्वात् शोभनं मनोऽस्यामिति वा सुमनाः सान्ता स्त्रीलिङ्गा च।
'स्त्रियां सुमनसो भूम्नि पुष्पे जातौ च भेदतः।
विदुष्यपि यदा दृष्टस्तदा भेदेन शिष्यते॥'
इति व्याड़िः।
'सुमनाः पुष्पमालत्योः स्त्रियां नाधीरदेवयोः।'
इति सान्तेषु मेदिनी। आवन्तापि सुमनास्ति।
'सुमनायाश्च पत्राणि पटोलारिष्टयोस्तथा।'
इति सुश्रुतः।" इत्यमरटीकायां भरतः॥

सुमनोरजः, [स्] क्ली, (सुमनसां रजः।) परागः। इत्यमरः। २। ४। १७॥

सुमन्तुः, पुं, मुनिविशेषः। स चाथर्व्ववेदशाखाप्रचारकः। वज्रवारकश्च। यथा,—
"तत्रर्ग्वेदधरः पैलः सामगो जैमिनिः कविः।
वैशम्पायन एवैको निष्णातो यजुषामुत॥
अथर्व्वाङ्गिरसामासीत् सुमन्तुर्दारुणो मुनिः।
इतिहासपुराणानां पिता मे रोमहर्षणः॥"
इति श्रीभागवते। १। ४। २०—२२॥